

УДК 94(477.43/74)“18”

С.С.Аргатюк

Внесок подільського роду Сцібор-Мархоцьких у заселення та освоєння околиць Одеси в першій половині XIX ст.

Висвітлюється роль роду Сцібор-Мархоцьких у заселенні та освоєнні околиць Одеси. Його відомий представник і засновник династії граф Ігнацій Сцібор-Мархоцький (1749–1827), побачивши перспективи розширення меж портового міста у Причорномор'ї, зробив досить вдале вкладення коштів. У 1802–1804 рр. він придбав земельні ділянки степу (південно-західна частина сучасного Овідіопольського району Одеської області) і узбережжя Хаджибейського лиману (частина сучасного Біляївського району), попередніми господарями яких були полковник А.М.Грибовський і надвірний радник А.І.Алесті, де існувало лише три невеликих поселення: Андріанівка, Бузиновата і Волянівка.

Придбане було названо Руффіполісом – на честь дружини графа Єви Руффо. Мархоцькі переселяли на береги Хаджибейського та Дністровського лиманів селян з Ушицького повіту, котрі, як вільні громадяни “Миньковецької держави”, виявили таке бажання, та за рішенням тамтешнього суду – порушників правопорядку.

З родиною Мархоцьких пов'язано не тільки заснування сучасних сіл Роксолани, Кароліно-Бугаз, Грибівка, Санжійка, Дальник Овідіопольського і Вигода, Алестове Біляївського районів, але й економічне освоєння регіону. Землевласники створювали належні умови та пільги для тих, хто вирішив господарювати на новому місці. Поселенці займалися вирощуванням великої рогатої худоби та овець. На фільварку, де після смерті Є.Руффо поселився син І.Мархоцького Кароль – ще й породистих коней. Частина землі передавалася у оренду шляхтичам з Поділля та міщанам з Овідіополя, Одеси, Аккерману на умовах сплати власнику десятини від доходу.

К.Мархоцький підтримував науковців і творчих людей. Так, мешкаючи у Андріанівці, а згодом на хуторі Любоміла, приймав у себе ботаніка А.Андржійовського з товаришами. Влітку 1825 р. з ризиком для себе молодий поміщик супроводжував опального поета А.Міцкевича до Аккерману. Саме у Любомілі поет написав перший варіант свого знаменитого сонету “Аккерманські степи”.

Ключові слова: Мархоцький, Одеса, заселення, господарський розвиток.

Чимало місця у науковій та краєзнавчій літературі відводиться заселенню і освоєнню околиць Одеси представниками різних національностей, у першу чергу українцями. Вагому роль у цьому процесі зіграли також польські шляхетські роди з Поділля. Серед них виділявся рід Сцібор-Мархоцьких, що мешкав в Ушицькому повіті Подільської губернії (нині Хмельницька обл.).

Саме завдячуючи діяльності Ігнація Сцібор-Мархоцького (1749–1827), який називав себе “редуксом” і графом, була заселена і освоєна значна територія в околицях Одеси.

Сьогодні є достатньо робіт про життєві перипетії та діяльність І.Сцібор-Мархоцького в його родових маєтностях на Поділлі. Так, чимало окремих документальних джерел та статей зібрані і опубліковані у 2009–2015 рр. в збірниках Центру Мархоцькознавства¹. Діяльності родини Сцібор-Мархоцьких на Одещині торкаються праці С.Аргатюка, В.Захар’єва та Т.Цесельського².

Метою даної статті є висвітлення ролі роду Сцібор-Мархоцьких у заселенні та освоєнні околиць Одеси.

Зазначимо, що реформатор граф І.Сцібор-Мархоцький мав у власності “біля Одеси в Херсонській губернії в Тираспільському повіті на спадковому праві двадцять тисяч десятин землі, що називаються графством Руфіполіс, яке має посади над лиманом Дністровим Адріанів³, Любомила⁴, Каролін⁵, Роксолана⁶, Скотопаси, Барабойя⁷; над лиманом Куяльником⁸, Воляннів, Альтеста⁹, Вигода¹⁰”. Даний перелік населених пунктів н Одещині, що належали І.Сцібор-Мархоцькому, міститься в його заповіті, складеному 11 грудня 1822 року¹¹.

Відомо, що землі біля Чорного моря І.Сцібор-Мархоцький придбав у 1802–1804 рр. Їх власницею була записана дружина Ігнація – Сва Руффо, тому вони отримали назву Руфіполіс. Викуплені дачі повинні були отримати в рівних частках нащадки І.Сцібор-Мархоцького – Кароль, Пульхерія, Емілія і Юлія¹².

Першими власниками придбаних І.Сцібор-Мархоцьким дач були полковник Андріан Мусійович Грибовський (дача №22 на лівому боці Дністровського лиману, всього 7800 дес.) і надвірний радник Андрій Іванович Алтесті (дача №27 на узбережжі Хаджибейського лиману, всього 18950 дес.)¹³.

За повідомленням О.Орлова, 17000 дес. землі біля Хаджибейського лиману опальний статський радник А.І.Алтесті у 1802 р. продав одеським міщанам за 25000 руб. Проте купівлю не затвердив одеський градоначальник Е.О. де-Рішельє. Він наказав залишити міщанам лише 10000 дес., а інші 8000 дес. із земель А.Алтесті з селом Воланівка продав графині Мархоцькій, уродженій Руфф¹⁴. Тоді ж Сцібор-Мархоцьким від А.Грибовського дістався шляхом купівлі значний наділ і біля Дністровського лиману з селами Андріанівка і Бузиновата¹⁵.

У відомості 1811 року по дачі №22 зазначено “д. Андриановка и Бузиновата полковника Грибовского, по сим по купчей владеет графиня Мархоцкая и малолетние ее дети”, а по дачі №27 – “д. Воляновка коллежского советника Алтести, которая по купле досталась городу Одессе (18950 дес.)”, а під літерою “N – в оной продано ротмистру Мархоцкому деревню и 8000 десятин земли...”¹⁶.

Відомий поділлєзнавець Антоній Ролле зазначив, що після того як І.Сцібор-Мархоцький придбав понад Чорним морем 35000 моргів (19600 дес.) степу, він мав з того мало користі. “Проте граф на це не зважав, і часто виїжджав

в свої нові маєтності та слідував за будівництвом хат, а також закупляв для поселян реманент і швидше від інших дочекався користі зі своїх колоній. Селян запрошував на трилітню свободу, а для невинуватих, осілих на подільських багатствах, визначав в тимчасове, або довічне вигнання відповідно з їх правопорушенням... Землеробства там не запроваджував, а випасав в степах стада породистої худоби, коні його порід користувалися великим попитом...»¹⁷.

Відомо, що заводи для розведення породистих коней були запроваджені І.Сцібор-Мархоцьким біля Одеси ще в 1804 р.¹⁸. В подальшому його справу продовжували онуки – Юліан (в Одеському повіті) та Казимир (в Єлизаветградському повіті Херсонської губернії). Казимир Карлович Мархоцький був неодноразовим призером різних виставок, в тому числі у Нижньому Новгороді 1896 року, де отримав срібну медаль за породистих коней¹⁹.

Про інтенсивність заселення придбаних Сцібор-Мархоцькими масивів біля Дністровського лиману свідчать метричні книги Овідіопольської соборної церкви св. Миколи. Даний процес розпочався в роки російсько-турецької війни 1806–1812 рр. Але потрібно розуміти, що з 7800 дес., викуплених у А.М.Грибовського, єдиним поміщицьким селом на той час була лише Андріанівка на лівому боці р.Барабой, де й мешкали піддані І.Сцібор-Мархоцького. Вся інша територія здавалася в оренду шляхтичам з Поділля та міщанам з Овідіополя, Одеси, Аккерману на правах сплати власнику десятини від доходу. В основному орендувалися наділи між Дністровським лиманом і р.Барабой, навколо с.Бузиновата.

Так, на 1807 рік на дачі Мархоцького мешкали шляхтич Флоринський з дружиною Анною і сином Василем (народився 1 січня); шляхтич Йосиф Рачинський з дружиною Марією і сином Олексієм (нар. 15 травня). В той же час у слободі Андріанівка зазначені піддані Мархоцького, серед них були: Кіндрат Сердюк з дружиною Агрипиною і сином Лукою (нар. 7 лютого); Петро Чаушко з дружиною Параскою і сином Титом (нар. 6 квітня); Тит Іванов з дружиною Марією і донькою Марією (нар. 7 липня); Іван Гілтєн з дружиною Параскою і сином Діомедом (нар. 16 серпня). У слободі Андріанівці мешкав прикажчик – шляхтич Симон (Семен) Колосовський²⁰. Інтенсивність заселення даного регіону посилилася після закінчення війни. У 1816 р. дачею Сцібор-Мархоцьких опікувався шляхтич Йосип Лупківський, що мешкав в Андріанівці зі своєю дружиною Євою і сином Йосифом (нар. 25.05.1816 р.)²¹.

Серед орендарів-шляхтичів, що мешкали при урочищі Бузиновата на “на дачі Мархоцького” у 1815 р. вказані Казимир Томченко, Іван Дилинський, Федір Левицький, Іван Лозинський, Яким Вінницький²². У 1816 р. зазначаються – шляхтичі Григорій Васильович Лисогурський, Іван Ярошевський, Вікентій Станкевич, Авксентій Бурковський, Калина Дилинський та інші²³.

І.Сцібор-Мархоцький одним з перших спробував використати велику річкову артерію Дністер для торгівлі, зокрема, між Кам’янцем-Подільським і Одесою. В першій чверті XIX ст. більшість поміщиків на Поділлі, які займалися великим сільськогосподарським виробництвом, мали проблеми зі збутом

своєї продукції. Для торгівлі з причорноморськими портами неможливо було в повному обсязі використовувати Дністер, адже частина русла ріки, особливо біля Ямполь, була порожистою.

У 1817 р. граф І.Сцібор-Мархоцький запропонував російському урядові проект з покращення судноплавства по Дністру, який він мав реалізувати власним коштом. При цьому від уряду вимагалось: “дозволити йому (Мархоцькому. – С.А.) брати з кожного судна, що проходить повз Ямпіль, по 1 руб. сріблом, а також мати право на спадкове володіння усіх островів (всього 52), що лежали на Дністрі, вздовж кордону Подільської губернії”. І.Сцібор-Мархоцький наголошував, що “головна причина його пропозиції полягала у сприянні загальному добробуту країни”. Питання мало бути узгоджене на найвищому рівні у 1818 р. Але І.Сцібор-Мархоцький попросив відстрочку і не з’явився на розгляд свого ж проекту, після чого цей план так ніколи і не був здійснений²⁴.

Свій вклад в освоєння та заселення регіону вніс син І.Сцібор-Мархоцького – Кароль. Після 1821 р. він мешкав у Андріанівці, оскільки на хуторі Любомила ще не було достатньо будівель. Документально підтверджується, що він в даний період перебував в Одесі та займався заселенням краю. Саме від його імені отримало свою назву село Кароліно (Кароліно-Бугаз) біля Дністровського лиману.

У 1824 р. відомий учений-ботанік Антон Лук’янович Андржійовський з товаришами (Казимиром Монюшко, Каролем Джевецьким і паном Шовітс. – С.А.) побували на майбутньому хуторі Любомила. К.Мархоцький пригостив гостей смачним обідом і вечерею в наметі, а потім розважив гостей приємною бесідою, і хвалився своєю колекцією зброї, різними раритетами та добрими кіньми²⁵.

Коли ж у 1825 р. до Одеси приїхав Адам Міцкевич, граф К.Мархоцький присвятив опальному польському поетові весь свій вільний час. З А.Міцкевичем К.Мархоцький зустрічався в одеському будинку Залеських. Влітку 1825 р. К.Мархоцький згодився з ризиком для себе супроводжувати А.Міцкевича до Аккерману, де в той час служив Серафим Гациський, товариш поета по Віленському університету. Саме під час візиту до х.Любомила А.Міцкевич і написав свій перший варіант знаменитого сонету “Аккерманські степи”²⁶.

Після смерті Єви Руффо (близько 1810 р.) свою частку біля Одеси отримали сестри Кароля, у тому числі середня сестра Емілія, одружена за полковником Миколою Гавриловичем Інгістовим. З цього приводу виникли деякі непорозуміння зі спадком. Про непрості взаємини між Каролем та М.Інгістовим свідчить лист останнього до І.Сцібор-Мархоцького датований 28 травня 1825 року. Зокрема, М.Інгістов повідомляв, що с.Андріанівка знаходилася у наданій йому 3-х річній посесії (умовному володінні або тимчасовій оренді. – С.А.) з дозволу І.Сцібор-Мархоцького. Тут мешкав призначений ним економ. Проте 1 січня 1824 р. половину маєтку Андріанівка із землею та худобою було виділено і К.Мархоцькому. В листопаді того ж року Кароль, без погодження з

шурином забрав всю худобу з Андріанівки, а з 1 березня 1825 р. наказав усім підданам і десятинникам виконувати його накази. Цим самим він не лише викликав обурення в М.Інгістова, але й завдав йому збитків і посіяв недовіру з кредиторами. М.Інгістов також скаржився І.Сцібор-Мархоцькому, що той, призначивши с.Волянів – Пульхерії, а с.Андріанів – Каролою, позбавив його нащадків майбутнього і своєї власності. При цьому полковник зауважив, що усі землі з селами на Поділлі, які раніше були надані за посагом трьом донькам І.Сцібор-Мархоцького (Емілії – Сивороги і Сеферівку; Пульхерії – Отроків з Притулією, а Юлії – Побійну) мали різні прибутки і кількість ревізьких душ. З іншого боку, отримані за посагом села, по так званому “дідичному праву”, як правило переходили не нащадкам Інгістова, а роду Сцібор-Мархоцьких. Тому полковник М.Інгістов просив тестя втрутитися і розділити усі землі під Одесою на чотири рівні ділі для усіх спадкоємців Сцібор-Мархоцького (трьох дочок і сина), як і було записано в заповіті 1822 року²⁷. Після того, як конфлікт був вирішений, за Інгістовими залишилася Андріанівка, а згодом с.Кароліно.

Під час польського повстання 1830–1831 рр., у травні 1831 р. капітан К.Сцібор-Мархоцький, який був одним із організаторів повстанських загонів на Поділлі, потрапив у полон до росіян. Після слідства його вислали до Курська, а потім до Пермі. Наприкінці 1832 р. К.Сцібор-Мархоцький повернувся на Поділля, де мешкав у Миньківцях під таємним наглядом. Коли в 1836 р. на Поділля прибув радикальний польський політик Шимон Конарський, К.Сцібор-Мархоцький знову залучився до боротьби проти царизму²⁸. У 1839 р. за участь в змові Ш.Конарського К.Сцібор-Мархоцький був засланий до Сибіру. Він втратив свої подільські маєтки, тому в 1845 р., відбувши заслання, повернувся з Тобольська на Одещину²⁹.

Т.Цесельський стверджує, що К.Сцібор-Мархоцький повернувся із заслання до Одеси близько 1852 р. і викупив у Медзяховських 110 га землі в маєтку Любомила³⁰. Кароль хазяйнував на своїй ділянці землі, виділеній сестрою Емілією. Згідно “Алфавітного списку населених місць Херсонської губернії, з показом їх власників” (на 1856 р.) за К.Сцібор-Мархоцьким були записані хутори Бузиновата (Роксолани) і Отарик, де разом нараховувалося 25 дворів. В той же час як хутори Бугаз, Біляївка (Любомила) і Дальницький (41 двір) – за його сестрою, полковницею Емілією Інгістовою³¹.

У 1861 р. у збірнику агронома І.Палімпсестова була надрукована стаття К.Сцібор-Мархоцького, в якій автор особливу увагу приділив вирощуванню пшениці в степовій зоні і навів свої роздуми, пов’язані із заміною сортів з “арнаutki” на “гірку” в першій пол. XIX ст.³². На статтю К.Сцібор-Мархоцького неодноразово звертали увагу фахівці сільського господарства, деякі критикували його висновки. Так, у 1930-х рр. агроном І.Глушенко назвав ці роздуми “наївними”³³.

Після смерті К.Сцібор-Мархоцького (1881 р.) його справу продовжили сини. Так, останній власник Любомили Юліан-Клавдій Сцібор-Мархоцький (1858–1928) розбудував хутір, на якому розміщувалося до 11 будівель. У звітах

Одеського земства на 1902 рік на х.Любомила графа Юліана Карловича Сцібор-Мархоцького зазначено також кінський завод з 31 голів коней³⁴. Розведення коней арденської породи і арабських скакунів на х.Любомила продовжувалося до 1917 року.

Стосовно наділу біля Хаджибейського лиману з с.Воланівка (Алтестово) документи свідчать, що останній раз тут розмежовували дачу графа І.Сцібор-Мархоцького із землями одеських міщан у 1809 р.³⁵. Ще за життя батька тут оселилася старша донька І.Сцібор-Мархоцького – Пульхерія, зі своїм чоловіком Еліушем Малаховським. Коли К.Сцібор-Мархоцький перебував у засланні, в його частині Рупіполісу порядкував син Еліуша і Пульхерії – Ігнацій Малаховський³⁶.

Підсумовуючи усе вище сказане, відмітимо, що з родиною Сцібор-Мархоцьких пов'язано не тільки заселення сучасних сіл Роксолани, Кароліно-Бугаз, Грибівка, Санжійка, Дальник Овідіопольського і Вигода, Алтестове Біляївського районів, але й економічне освоєння регіону. У більшості тут мешкали нащадки українців-подолян, переселених Ігнацієм та Каролем Сцібор-Мархоцькими.

Примітки

1. Наукові записки Центру Мархоцькознавства / упорядник В. А. Захар'єв. – Хмельницький: ТОВ “Приватна друкарня”, 2009. – Т. 1. – 108 с.; Наукові записки Центру Мархоцькознавства / упорядник В. А. Захар'єв. – Івано-Франківськ: Грань, 2010. – Т. 2 – 148 с., Наукові записки Центру Мархоцькознавства / упорядник В. А. Захар'єв. – Хмельницький: видавець ПП Заколотний, 2011. – Т. 3. – 240 с.; Наукові записки Центру Мархоцькознавства / упорядник В. А. Захар'єв. – Хмельницький: ФОП Цюпак, 2013. – Т. 4. – 132 с.; Наукові записки Центру Мархоцькознавства / упорядник В. А. Захар'єв. – Хмельницький: ФОП Цюпак, 2013. – Т.5. – 204 с.; Наукові записки Центру Мархоцькознавства / упорядник В. А. Захар'єв. – Хмельницький: ФОП Цюпак, 2014. – Т. 6. – 332 с.; Наукові записки Центру Мархоцькознавства / упорядник В. А. Захар'єв. – Хмельницький: ФОП Цюпак, 2015. – Т. 7. – 192 с.

2. Аргатюк, С. Кароль Сцібор Мархоцький / Аргатюк Сергій // Наукові записки Центру Мархоцькознавства. – Т. 4. – С. 29-48; Захар'єв, В. А. Кароль Сцібор-Мархоцький: гідний син батька-реформатора / В. А. Захар'єв // Освіта, наука і культура на Поділлі. Збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2013. – Т.20. – С. 153-163; Цесельський, Т. На Поділлі і на Чорному морі – родина Сцібор-Мархоцьких / Томаш Цесельський // Наукові записки Центру Мархоцькознавства. – Т. 3. – С. 16-36.

3. Сучасне с.Грибівка Овідіопольського району Одеської обл.

4. Неіснуючий нині хутір, що знаходився на східній околиці с.Дальник Овідіопольського району.

5. Сучасне Кароліно-Бугаз Овідіопольського району.

6. Сучасні Роксолани Овідіопольського району.

7. Останні два знаходилися в районі сучасного с.Барабой Овідіопольського району.

8. Насправді, йшлося про Хаджибейський лиман.

9. Сучасне с.Алтестове (в док. Волянів, Воланово, Алтеста) Біляївського району.
10. Сучасне с.Вигода Біляївського району.
11. Львівська наукова бібліотека ім. В.Стефаніка НАН України, відділ рукописів, ф. 5, спр. 8039/II. – Арк. 116-117.
12. Копылов, А. Ф. Миньковецкое государство. Исторический очерк / А. Ф. Копылов // Русский вестник. Журнал литературный и политический. – СПб., 1895. – № 5. – С. 91.
13. Григорович, В. И. Записка о пособиях к изучению южно-русской земли, находящихся в военно-ученом архиве Главного штаба / составил В. Григорович и приложил карту земли Узу или Эдисана 1791 года; Из XX тома Записок императорского Новороссийского Университета. – Одесса: тип. Ульриха и Шульце, 1876. – С. 32.
14. Орлов, А. Исторический очерк Одессы с 1794 по 1803 год / А. Орлов. – Одесса: Тип. А.Шульце, 1885. – С. 42-43.
15. Ведомость Тираспольского уезда казенных селений с показанием числящейся десятина земли и обоего пола душ. Учинена 1809 года // Державний архів Одеської області (далі – ДАОО), ф. 1, оп. 220, ч. 1, арк. 505-506.
16. Тираспольского уезда о количестве земель казенных и помещичьих дач значащихся по уездному плану, с показанием составленных к поступившей 1811 года ревизии мужеского пола душ // Державний архів Херсонської області, ф. 14, оп. 1, спр. 617, арк. 48-49.
17. Antoni J. (Rolle). Grabia Redux // Dr Antoni J. (Rolle). Wybor pism. – Warszawa, 1884. – Serya IV. – Т. II. – S. 35-36.
18. Подробный указатель по отделам всероссийской промышленной и художественной выставки 1896 г. в Нижнем Новгороде. Отд. II: Коннозаводство и коневодство. – М., 1896. – С. 21.
19. Шустов, А. С. Альбом участников всероссийской промышленной и художественной выставки в Нижнем Новгороде 1896 г. / А. С. Шустов. – СПб., 1896. – С. 154.
20. ДАОО, ф. 37, оп. 3, спр. 119, арк. 49-53.
21. ДАОО, ф. 37, оп. 3, спр. 179, арк. 390 зв.
22. Там само, арк. 91-97 зв.
23. Там само, арк. 386-397 зв.
24. Stuckenberg J. C. Hydrographie des Russischen Reiches oder geographisch-statistisch-technische Beschreibung seiner floss- und schiffbaren Flusse und Seen, seiner Kusten, Inneren Meere, Hafen und Anfuhrten / von J. Ch. Stuckenberg. – Bd. 3: Bassin des Schwarzen Meeres. – St.Petersburg, 1847. – S. 381-382.
25. Andrzejewski, A. Ramoty starego Detiuka o Wołyniu / Antoni Andrzejewski. – Wilno, 1921. – Tom III. – S. 171-172.
26. Dubiecki, M. Z wrażeń odeskich / Marian Dubiecki // Na Kresach i za Kresami. Wspomnienia i szkice. T. 2. – Kijów, 1914. – S. 315-316.
27. Львівська наукова бібліотека ім. В.Стефаніка НАН України, відділ рукописів, ф. 5, спр. 8039/II. – Арк. 101-108.
28. Захар'єв, В. А. Назв. праця. – С. 157-159.
29. Аргатюк, С. Назв. праця. – С. 44, 47.
30. Цесельський, Т. Назв. праця. – С. 25.

31. Аргатюк, С. Назв. праця. – С. 47.

32. Сборник статей о сельском хозяйстве Юга России извлеченных из Записок Императорского общества сельского хозяйства южной России с 1830 по 1868 год. / Сост. И. Палимпсестовым. – Одесса: в тип. И. Францова, 1868. – С. 319-332.

33. Глущенко, И. Е. Прошлое и будущее “Крымка” / И. Е. Глущенко // Яровизация. Журнал по биологии развития растений / Под. ред. Т. Д. Лысенко, И. И. Презента. – М.: Сельхозгиз, 1938. – № 5. – С. 77.

34. Ведомость о находящемся скоте на выпасе и вскарме и убитом на продовольствие населения // Отчет уездной земской управы за 1902 г. – Одесса, 1903. – С. 14.

35. Алфавит хранящимся в чертежном архиве планам с книгами Херсонской губернии Одесского уезда наличным дачам // Російський державний архів давніх актів, ф. 1354, оп. 580, ч. 1, арк. 6.

36. Аргатюк, С. Назв. праця. – С. 46.

Sergiy Argatjuk

**Contribution of the podilsky tribe of the Stsibor-Markhotskies
into settling and assimilation of environs of Odesa
in the 1st half of XIX century**

The article describes a role of the polish tribe of the Stsibor-Markhotskies from Podillya in settling and assimilation of environs of Odesa. A founder of the dynasty earl Ignatsiy Stsibor-Markhotsky (1749–1827) saw perspectives of widening of the boundaries of a port city on Black Sea Coast and made a very good investment. In 1802–1804 he bought plots in steppe within a southwestern part of the contemporary Ovidiopol'sky region and left bank of the Khadzhybejsky loch within limits of the contemporary Bilyaivsky region of Odeska oblast.

A bought was called Ruffipolis – after Eva Ruffo, the wife of earl. The Markhotskies resettled peasants from the Ushytsky povit, who had such a desire as free citizens of the “Мынковetska State”, and public disturbers – by the decision of the local court, on the banks of the Khadzhybej and the Dnister estuaries.

Not just settling of the contemporary villages Roksolany, Karolino-Bugaz, Grybivka, Sanzhijka, Dalnyk of Ovidiopol'sky region and Vygoda, Altestove of the Bilyaivsky region is connected with the Markhotskies family, but also economic development of the region. Landowners created proper living conditions and privileges for those who decided to keep house on a new place. Settlers were occupied with breeding of cattle and sheep, thoroughbred horses. A part of land was given for rent to noblemen from Podillya and to lower middle class citizens from Ovidiopol, Odesa, Akerman.

In summer, 1825 Karol Markhotsky received at the farmstead Ljubomyla disgraced polish poet A.Mitskevych and accompanied him to Akerman.

Keywords: Markhotskies, Black Sea Coast, settlement, economic development.

С.С.Аргатюк

**Вклад подольского рода Сцибор-Мархоцких
в заселение и освоение окраин Одессы в первой половине XIX в.**

Исследуется роль рода Сцибор-Мархоцких в заселении и освоении окраин Одессы. Его известный представитель и основатель династии граф Игнаций Сцибор-Мархоцкий (1749–1827), увидев перспективы расширения границ портового города в Причерноморье, сделал удачное вложение средств. В 1802–1804 гг. он приобрел земельные участки степи (юго-западная часть современного Овидиопольского района Одесской области) и побережья Хаджибейского лимана (часть современного Беляевского района), прежними хозяевами которых были полковник А.М.Грибовский и надворный советник А.И.Алместеи, где было всего три небольших поселения: Андриановка, Бузиновата и Воляновка.

Приобретение было названо Руффиполисом – в честь жены графа Евы Руффо. Мархоцкие переселяли на берега Хаджибейского и Днестровского лиманов крестьян из Ушицкого уезда, которые, как свободные граждане “Миньковецкого государства”, изъявили такое желание, и по решению тамошнего суда – нарушителей правопорядка.

С семьей Мархоцкого связано не только основание современных сел Роксоланы, Каролино-Бугаз, Грибовка, Санжейка, Дальник Овидиопольского и Выгода, Алместово Беляевского районов, но и экономическое освоение региона. Землевладельцы создавали надлежащие условия и льготы для тех, кто решил хозяйствовать на новом месте. Поселенцы занимались выращиванием крупного рогатого скота и овец. В поместье, где после смерти Е.Руффо поселился сын И.Мархоцкого Кароль – еще и породистых лошадей. Часть земли передавалась в аренду шляхтичам из Подолья и мещанам из Овидиополя, Одессы, Аккермана на условиях уплаты владельцу десятины от дохода.

К.Мархоцкий поддерживал ученых и творческих людей. Так, живя в Андриановке, а затем на хуторе Любомила, он принимал у себя ботаника А.Андржійовського с товарищами. Летом 1825 г. с риском для себя молодой помещик сопровождал опального поэта А.Мицкевича в Аккерман. Именно в Любомиле поэт написал первый вариант своего знаменитого сонета “Аккерманские степи”.

Ключевые слова: Мархоцкий, Одесса, заселение, хозяйственное освоение.

Одержано 26 червня 2015 року